

**Malmö stad
Förskoleförvaltningen**

**”Vi lyfter språket –
språkutveckling på lika villkor”**

**Projektrapport
BID2 2016/1703**

**Ett samverkansprojekt mellan förskola och hem
som bygger på ökad kunskap om hur barn utvecklar sitt språk
i samspel med sin omgivning
Rosens förskola 2016/2017**

Projektledare:
Suzanne Ljungberg
suzanne.a.ljungberg@malmo.se

Innehåll

1. Sammanfattning:	3
2. Bakgrund	4
2.1 Syfte	4
2.2 Mål	5
3. Genomförande	5
3.1 Språkvällar – samverkan med vårdnadshavare	6
3.2 Litteraturseminarier	8
3.3 Utvecklingsdagar	9
3.4Handledning och reflektion i arbetslagen	10
3.5Handledning med processtödjare	10
3.6 Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation – TAKK	10
3.7 Högläsning, förskole- och kapprumsbibliotek	10
3.8 Mötesplatser med olika uttryckssätt	11
4. Analys och tolkning	12
4.1 Barnens tankar och åsikter i projektet	14
5. Lärdomar och rekommendationer	15
6. Övrigt	16

1. Sammanfattning:

Under läsåret 2016/2017 har pedagoger och vårdnadshavare på Rosens förskola i Malmö samverkat i projektet ”Vi lyfter språket” i syfte att öka förutsättningarna för att alla barn får en gynnsam språkutveckling. Projektet har genomförts med SIS-medel från Specialpedagogiska skolmyndigheten och är ett samarbete mellan förskola, vårdnadshavare och områdets utvecklings- och specialpedagogiska team. Språkutvecklare och specialpedagog från respektive team har varit ansvariga för projektet tillsammans med förskolans förste förskollärare.

Bakgrunden till projektet var att specialpedagog på förskolan uppmärksammade många barn med sen språkutveckling och barn med språklig sårbarhet. Barnen generellt fick inte optimalt stöd i sin språkliga utveckling och barn med språklig sårbarhet uppmärksammades inte alltid. Ökad kunskap samt fler och bättre stödstrukturer behövdes för att ge alla barn bättre förutsättningar för en gynnsam språkutveckling. I projektet har vi arbetat med två böcker som barnskötare och förskollärare läst och fördjupat sig i och som diskuterats på gemensamma litteraturseminarier. På våra utvecklingsdagar har vi haft föreläsningar kring språkutveckling och språklig sårbarhet. Vi har jobbat med TAKK, tecken som alternativ och kompletterande kommunikation och haft språkkvällar för vårdnadshavare med föreläsning och workshops. Under processen har också ett gemensamt förskolebibliotek samt kapprumsbibliotek på varje avdelning byggts upp. Förskolans miljö har under projektet utvecklats med målet att skapa mötesplatser för språk och kommunikation.

Lärdomarna är många och både pedagoger och vårdnadshavare har en ökad medvetenhet om sin egen betydelse för barnens språkliga utveckling. Det finns också en ökad kunskap för att på förskolan uppmärksamma och stödja barn med språklig sårbarhet. Framgångsfaktorerna i projektet är att alla som arbetar på förskolan, som vi för enkelhetens skull benämner pedagoger, och vårdnadshavarna på olika sätt varit delaktiga. Ytterligare en framgångsfaktor är att olika professioner med olika kompetens samarbetat i projektet och som lyssnat in processen för att ändra och anpassa i planen när detta varit nödvändigt.

Sökord: språkutveckling, språklig sårbarhet, tecken som stöd, föräldrasamverkan, möten, språkmiljöer

2. Bakgrund

Rosens förskola ligger i Rosengård i östra delen av Malmö. Området är starkt segregerat och många av barnen i området träffar sällan eller aldrig jämnåriga barn med svenska som modersmål. Många av barnen vi möter har begränsad språkanvändning på både sitt/sina modersmål och på svenska. Många vårdnadshavare saknar kunskap och insikt i om hur barn utvecklar språk i samspel med sin omgivning, hinder för språkutveckling och kunskap kring stödjande faktorer generellt och när språket inte utvecklas som förväntat. Specialpedagogerna som arbetar verksamhetsnära i området uppmärksammade att det behövs ökade kunskaper hos dem som arbetar i förskolan. Dels kring hur barn lär språk, d.v.s generell kunskap vad gäller språkutveckling. Denna kunskap är viktig för att utveckla ett professionellt språkutvecklande förhållningssätt och för att uppmärksamma de barn som har en avvikande språkutveckling. Pedagogerna behövde också bredda sin förmåga att utforma lärmiljöer där varje barn bemöts utifrån sin egen förmåga och förutsättningar men med gemensamma förväntningar. Trots många tidigare insatser i form av föreläsningar och seminarier för att öka kompetensen på förskolorna i Rosengård kunde vi inte se att den långsiktiga effekten var tillräcklig. Vi såg att förskolan var i behov av att utveckla och levandegöra stödstrukturer i verksamheten för att kunna planera och utforma verksamheten så att alla barn får bada i språk under sina dagar på förskolan. Att ge vårdnadshavarna kunskap om hur barn utvecklar språk i samspel med sin omgivning och förståelse för sin egen betydelse för att barn ska utveckla ett bra språk var viktiga faktorer i projektet som tidigare fortbildningsinsatser i Rosengård inte haft med. Deras kunskap om hur de kan bidra till sina barns språkutveckling hemma och pedagogernas kunskap om hur de bäst stödjer barnen på förskolan utgör en framgångsfaktor för barns språkutveckling. I förskolans läroplan, Lpfö 98, reviderad 2010, kap 2.4, står att förskolans arbete ska ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen.

2.1 Syfte

Syftet med projektet var att fördjupa kompetensen hos pedagoger och vårdnadshavare kring hur barn utvecklar sitt/sina språk i samspel med sin omgivning samt hinder för språkutveckling. Vidare ville vi utveckla strategier och metoder i förskolan för bättre stöd för barn med språklig sårbarhet. Pedagogerna skulle utveckla sin förmåga att utforma språkutvecklande lärmiljöer där varje barn

bemöts med gemensamma förväntningar. Syftet var också att utveckla och fördjupa samverkansformer för förskola och hem för att ge barn bättre förutsättningar till en god språk- och kommunikationsutveckling där kunskap om att fler språk stärker varandra tas tillvara. Att öka kunskapen och användandet av tecken som stöd och göra TAKK till en naturlig del av förskolans vardag var ytterligare ett syfte samt att utveckla samverkansformer med andra aktörer som kan bidra med sin kompetens vad gäller material och metoder som gagnar barns språkutveckling, som till exempel bibliotek.

2.2 Mål

Målet med vårt projekt har varit att barnen på Rosens förskola ska få ökade möjligheter att utveckla sitt/sina språk, att känna delaktighet och ha inflytande över sina dagar och sina livsvillkor i samspel med sin omgivning på kort och lång sikt. Verksamheten ska spegla pedagogernas språkmedvetna förhållningssätt genom att den utgår från varje barns livsvärld och förutsättningar vilket också ska vara tydligt i lärmiljöerna på förskolan. Förskola och vårdnadshavare ska utveckla samverkansformer och bilda en helhet med gemensamt ansvar för barnens språkutveckling och lärande.

3. Genomförande

Projektet tog sin början i en gemensam uppstart för samtliga pedagoger på Rosens förskola med syfte att de själv skulle kartlägga och reflektera kring sitt språkutvecklande arbete. Vi utgick från följande frågeställningar:

- Hur arbetar de olika avdelningarna med språk?
- Hur ser samarbetet med vårdnadshavarna ut? Vilka samverkansformer finns för att stärka barnens flerspråkighet?
- Vilken kompetensutveckling och inspiration kunde pedagogerna se att de behövde?

Många exempel på språkutvecklande aktiviteter lyftes vid uppstarten. Det var allt från sagostunder, samtalet i vardagen, musikstunder, användandet av rim och ramsor m.m. Vad vi ville fördjupa i projektet var *hur* aktiviteterna planerades och genomfördes för att faktiskt vara språkutvecklande. Hur kunde pedagogerna se att det de gjorde faktiskt ledde till att barnens språk utvecklades? Under projektet har vi arbetat mycket med *hur* för att förfinna våra strategier

och metoder utifrån *varje barns* förutsättningar. Idag är det tydligt i verksamheten att det finns en stor medvetenhet kring hur de optimerar aktiviteterna utifrån språk och kommunikationsutveckling.

Vid uppstarten introducerades den gemensamma litteraturen, tidsplanen för terminen presenterades och plan för dokumentation av projektet fastställdes. Efter kvällen skickades ett informationsbrev ut till samtliga vårdnadshavare om projektets syfte och om de kommande språkvällarna.

3.1 Språkvällar – samverkan med vårdnadshavare

Tre veckor efter introduktionen bjöd vi in vårdnadshavarna till en första språkväll. Uppslutningen var stor och alla pedagoger var med och deltog aktivt. Vi presenterade bakgrund, syfte och mål med projektet. Därefter följde en kort föreläsning kring språk- och språkutveckling. Tolkar hade bokats till de språkgrupper som behövde. Vi hade också bokat vikarier som tog hand om de barn vars vårdnadshavare inte hade möjlighet att ordna tillsyn på annat sätt under kvällen. Efter föreläsningen fick vårdnadshavarna tillfälle att i mindre grupper ta del av följande:

- TAKK – tecken som alternativ och kompletterande kommunikation. Vi presenterade hur vi arbetar med TAKK på förskolan och pratade om hur TAKK stödjer och stärker språk- och kommunikationsutvecklingen och visade material och böcker med TAKK. Vårdnadshavarna fick själv prova på och ett intresse och en nyfikenhet skapades. Då det fanns en rädsla hos en del vårdnadshavare att TAKK hindrar deras barns verbala språkutveckling blev tillfället en möjlighet att avdramatisera användandet av TAKK.
- Bokläsningens, sagornas och berättandets betydelse för språkutvecklingen. Presentation av böcker och spännande läsmiljöer. Vi presenterade förskolans bibliotek, Rosengårds bibliotek och Malmö stadsbibliotek med böcker för gratis utlåning.
- Presentation av hur förskolan använder läsplattan i ett språkutvecklande syfte och presentation av några bra appar som tillsammans med äldre barn eller vuxna kan användas för språkutveckling.
- Presentation av PENpal som verktyg för att stödja barnens modersmål i förskolan.

Vi hade också en skapande aktivitet för att vårdnadshavarna skulle lämna avtryck från kvällen till barnen nästföljande dag.

Flera vårdnadshavare uttryckte att de fått nya insikter om sin egen betydelse för hur barn utvecklar språk i samspel med sin omgivning och vikten av att barnen får möjlighet att utveckla ett rikt och nyanserat ordförråd, sin förmåga att lyssna och förstå samt förmågan att använda sitt språk för att lära och få inflytande över sina dagar och sitt liv. En förälder sa ”Vi är tysta, vi pratar inte mycket varken min fru eller jag. Inte våra barn heller.”

En annan förälder reflekterade över att han i sitt hemland läste mycket men inte längre läste sedan ankomsten till Sverige.

I februari 2017 hade vi en andra språkväll. Också till denna kväll hade vi ordnat tillsyn till barn vars vårdnadshavare inte hade möjlighet att ordna denna själv. Under några timmar fick vårdnadshavarna delta i workshops:

- Sagoläsningens och berättandets betydelse för språkutvecklingen. Denna gång ägnades mer tid åt att titta i olika böcker, samtala om innehåll och bilder. Olika genrer presenterades och förskolans nya bibliotek och kapprumsbibliotek introducerades. Intressanta diskussioner uppstod kring frågor om språkens betydelse och vilka språk man ska prata och läsa på hemma. Vårdnadshavarna fick också möjlighet att låna hem böcker vilket de flesta utnyttjade.
- Vardagssamtalets betydelse för språk- och kommunikation belystes genom forumspel där pedagoger spelade upp en måltidssituation i en barnfamilj. I samtalet efter framkom att många inte har förstått hur viktigt språkandet i vardagen är.
- Hur sällskapsspel kan gynna språkutvecklingen, med tips på enkla, bra och prisvärda spel. Vi visade hur spelen kan användas varierat för att stärka både språkproduktion och förståelse.
- Presentation av bra appar för läsplatta. Vårdnadshavarna fick prova att göra memoryspel med egna bilder.

Också vid detta tillfälle var intresset stort med god uppslutning. Många fick nya insikter vad gäller hur barn bygger ordförråd genom att vi vuxna gör dem delaktiga i vardagen och benämner och sätter ord på både saker, händelser och känslor.

Pedagog berättar: ”Barnen imiterar mycket, både ord och tecken. Vi har äldre barn som kommit till Sverige för åtta månader sedan. Han

och hans mamma kan inte svenska. Här använder vi tecken även till mamman. Kroppsspråket är också viktigt. Mamman är intresserad av dans så det har blivit en ”icebreaker” mellan oss.”

3.2 Litteraturseminarier

Litteraturen vi använde under hösten är Karolina Larssons bok ”Att få barnets språk att växa – strategier för språkutveckling i förskolan, skolan och hemma” (2016). Vid litteraturseminarierna deltog alla pedagoger. Var och en hade sin loggbok för att under pågående läsning skriva ner tankar, reflektioner och frågeställningar som kom upp under läsningen. På litteraturträffarna samtalade vi både i liten och stor grupp. I diskussioner i liten grupp utsågs en gruppleddare, en sekreterare och en tidsansvarig. Utifrån litteraturen fick pedagogerna reflektera kring frågor som dykt upp, nya insikter och kunskaper och vad i litteraturen som var och en tog med i sitt dagliga arbete.

Under våren jobbade vi med Maria Heimers bok ”Högläsning i förskolan. Vägledning till litteraturen” (2016). Efter att ha lyssnat in pedagogerna valde vi att ha våra litteraturseminarier i halvgrupper eftersom pedagogerna upplevde att alla bättre kom till tals i liten grupp. När vi arbetade med boken knöt vi denna till förskolans bibliotek som var under uppbyggnad. Pedagogerna fick frossa i det utbud biblioteket hade. Vi samtalade om hur litteraturen kan användas i verksamheten och knyta denna till aktuella teman och hur vi bygger broar till texterna. Pedagogerna fick tid att upptäcka och lära känna böckerna och dess innehåll.

Genom litteraturstudien fick pedagogerna synliggöra sitt eget språkmedvetna förhållningssätt och reflektera över hur de skulle utmana sig själv i sitt arbete. Generellt började pedagogerna snabbt använda ett rikare och mer varierat språk i vardagen med fler synonymer och beskrivande ord. Orden används mer i olika sammanhang och på olika sätt. Genom att pedagogerna tittade på sig själv och reflekterade kring det egna förhållningssättet blev det tydligare för många att de behövde ge barnen mer tid och utrymme för eget språkande och att ha tid och tålamod att vänta in barn med språklig sårbarhet. Det har lett till att barnen generellt samtalar mer i vardagen och har utökat sitt ordförråd. Barnen frågar också oftare kring ords betydelse. Genom att lyssna mer på barnen och ställa öppna frågor kan pedagogerna lättare identifiera barn med sen eller

annorlunda språkutveckling. Barn med språkliga svårigheter som pedagoger tidigare ofta kopplade till barnets två- eller flerspråkighet uppmärksammas i större utställning vilket leder till tidigare och bättre stödinsatser.

Pedagogerna som tidigare arbetat mycket med bokstäver, arbetar nu mer med språkljud och har kunskap och redskap för att på ett lustfyllt sätt arbeta med dessa med alla barn. Då ordet "inte" är abstrakt och svårt för många, undviker pedagogerna i större utsträckning ordet och säger istället till barn vad de *ska* eller *får* göra. För att göra varandra uppmärksamma på hur ofta ordet "inte" användes i verksamheten hade pedagogerna vissa dagar när de helt skulle försöka undvika att säga "inte". De var observanta på sig själv och varandra och blev då mer uppmärksamma på det egna språkliga förhållningssättet för att utifrån detta förändra och utveckla det. Litteraturen gav ny kunskap, många insikter och bra men enkla praktiska tips att ta med i den dagliga verksamheten. Genom litteraturen fick också pedagogerna bekräftelse på allt det språkutvecklande arbete de redan gjorde i verksamheten.

3.3 Utvecklingsdagar

På hösten hade Rosens förskola under en utvecklingsdag föreläsning kring läsmiljöer och skriftspråksmiljön. Arbetslagen fick i uppgift att reflektera kring vilka mötesplatser som var mer alternativt mindre gynnsamma för språkutvecklingen. Pedagogerna uppmanades att rikta blicken mot sig själv, varandra och miljön för att få syn på vad hos sig själv och vad i miljön som behövde utvecklas och förändras. Projektansvariga hade haft en tanke att pedagogerna skulle filma varandra inför utvecklingsdagen men då några gett uttryck för upplevelse av stress fick vi backa och ändra i planen.

Under våren hade Rosen en utvecklingsdag med föreläsning om språklig sårbarhet. En del av dagen gick vi igenom dokument för att kartlägga barns språkdomäner. Dessa ska användas för att kunna synliggöra barns språkliga förmågor i olika sammanhang och bättre förstå var varje barn befinner sig i sin språkliga utveckling. Pedagogerna fick möjlighet att bekanta sig med materialet för att börja använda det hösten 2017. Arbetet med språkdomäner ska vara en del av samverkansarbetet med vårdnadshavarna kring barnens språkliga utveckling. Genom att använda språkdomäner vill vi skapa en gemensam förståelse för var barnen befinner sig i sin språkliga

utveckling och för att gemensamt ta ansvar för barnens fortsatta utveckling och lärande.

3.4Handledning och reflektion i arbetslagen

Under projektets gång har arbetslagen fått kontinuerlig handledning av projektansvariga för att reflektera kring processen och sitt språkutvecklande arbetssätt. Handledningen har gett pedagogerna möjlighet att få syn på sina egna lärprocesser och vilka avtryck detta gett i verksamheten.

3.5Handledning med processtödjare

Varje avdelning på Rosen utsåg en processtödjare som fungerade som en länk mellan projektansvariga och förskolans pedagoger för återkoppling och fortsatt planering. Projektansvariga och processtödjare träffades regelbundet och här kunde deltagarnas synpunkter, åsikter och önskemål lyftas och lyssnas in. Att lyssna in pedagogerna har varit viktigt så alla skulle känna delaktighet och inflytande.

3.6 Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation – TAKK

Då projektet tog sin början och pedagogerna reflekterade kring vad de behövde utveckla var användandet av TAKK något som alla såg som ett viktigt utvecklingsområde. Tecken användes redan till viss del men mest vid samlingar och sångstunder. Med anledning därav planerades tid in för gemensam inspirationskväll för att börja använda TAKK i vardagens rutiner samt vid bokläsning. Pedagogerna har under projektets gång inspirerat och utmanat varandra för att öka användandet av TAKK under hela dagen. Avdelningarna har kommit olika långt i denna process men användandet har generellt ökat vilket vi ser är bra för alla barn generellt men speciellt för barn med språklig sårbarhet, nyanlända barn och barn som inte mött svenska tidigare.

3.7 Högläsning, förskole- och kapprumsbibliotek

Parallellt med projektet "Vi lyfter språket" sökte förskolan bidrag från Pedagogisk inspiration i Malmö för att bygga upp ett förskolebibliotek och beviljades en summa som möjliggjorde för förskolan att köpa in ett stort antal böcker. Barn och pedagoger var alla involverade i processen och biblioteket har nu ett stort utbud av barnlitteratur som både skildrar samtiden och andra kulturer. Det finns många böcker på både svenska och andra språk. Biblioteket har gjort det möjligt för vårdnadshavarna att låna med böcker hem

och är också tänkt som en mötesplats för barn, vårdnadshavare och pedagoger. Syftet med högläsningen har förändrats under projektet och läsning och boksamtal har fått större utrymme i vardagen. Förskolan har som utgångspunkt att alla barn ska bli lästa för varje dag. Därför är numera högläsning en daglig aktivitet som är schemlagd och som genomförs i mindre sammanhang utifrån barns olika förmågor och förutsättningar. Högläsningen sker under den tid på dagen då barnen är pigga och uppmärksamma och därmed har bättre förutsättningar att få en god läsupplevelse. Barnen får en introduktion till innehållet innan läsningen för att ge dem en förförståelse till texten. Bilderna har också fått större utrymme då de både ökar förståelsen och öppnar upp för samtal. Efter läsning samtalar barn och pedagoger om bilder, innehåll, nya ord, de problematiserar, gör jämförelser och kopplingar och drar slutsatser. Barnen är nyfikna, kritiska och ställer många frågor. När de äldre barnen deltar i högläsning på biblioteket i Rosengård tillsammans med barn från andra förskolor ser pedagogerna att barnen från Rosen ställer fler frågor och vill veta t.ex. vem som skrivit och illustrerat boken. De äldre barnen har börjat intressera sig för att göra egna sagor och berättelser. Pedagogerna använder appar som utmanar barnens egna berättelser.

För barn med språklig sårbarhet blir lässtunderna mer kvalitativa när dessa sker i mindre grupper och där hänsyn tas till barnens intressen och språkliga förutsättningar. Att ge barnen en förförståelse innan boken läses, att titta på och samtala om bilder och att använda tecken som stöd vid läsning är bra för alla barn men framförallt ser vi att det gör skillnad för barn med språklig sårbarhet och barn som ännu inte kommit igång med språket.

Kapprumsbiblioteken har ett fåtal böcker framme som visar lite av vad barnen är intresserade av för tillfället, vilka böcker som är aktuella på avdelningen och böcker som speglar avdelningens tema. Dessa böcker finns också för utlåning eller att titta i vid lämning och hämtning. Kapprumsböckerna är tänkta att bytas ut regelbundet.

3.8 Mötesplatser med olika uttryckssätt

Musikinstrument har introducerats i barngrupperna och med gemensamt utforskande av rytm, puls och rörelse har vi skapat fler forum för samspel och kommunikation. Samtliga barn har varit delaktiga och flera pedagoger har fått fortbildning inom ämnet i

samband med att alla förskolor i Malmö stad fått ett musikpaket med olika rytminstrument.

Det har skapats fler mötesplatser för barnen att samspela på. Till exempel har läsmiljöerna blivit mer inbjudande och tillgängliga för barnen och bygg- och rolleksmiljöer har förändrats.

Förskolans dag och invigningen av förskolans bibliotek i maj var präglad av språk och mötesplatser. Biblioteket invigdes högtidligt med bandklippning och musik med rapp och rytm. Vårdnadshavare, barn och pedagoger möttes under en solig eftermiddag på förskolans gård. Där var stationer med rörelse, musik och skapande aktiviteter med målning, lera och samtal.

4. Analys och tolkning

I enlighet med målen för projektet speglar verksamheten på Rosens förskola ett språkmedvetet förhållningssätt hos pedagogerna, som utgår ifrån varje barns livsvärld och förutsättningar. Detta är också tydligt i lärmiljöerna. Förskola och vårdnadshavare har genom projektet utvecklat samverkansformer där alla tar ett gemensamt ansvar för barnens språkutveckling och lärande. Genom pedagogernas språkmedvetna förhållningssätt, att lärmiljöerna blivit tydligare och bättre stödstrukturer utvecklats som hjälper barn med språklig sårbarhet ser vi att barnens kommunikativa och språkliga förmåga generellt utvecklats. När barnen bjuds in mer i samtal och aktivt kan och får göra egna val får de ökat inflytande över sina dagar på förskolan. Att kunna ställa frågor, göra jämförelser och kopplingar och kritiskt ifrågasätta gör också att deras förutsättningar när det gäller att ha inflytande över sina livsvillkor på lång sikt ökar.

De insatser vi planerade inför projektet har genomförts och processen har regelbundet dokumenterats både av arbetslagen på deras reflektionstider men också av projektledarna. Genom dokumentationerna har vi kunnat följa pedagogernas lärprocesser och tydligt sett hur både förhållningssätt, material och miljöer utvecklats. Barnen har gjorts delaktiga genom att deras tankar och åsikter lyssnats in och fört projektet framåt. Genom förskolans dokumentationsverktyg har pedagogerna reflekterat både själv och tillsammans med barnen för att symloggöra vad som intresserar dem för att utifrån detta föra projektet framåt.

I juni 2017 utvärderade pedagogerna språkprojektet utifrån frågor som tagits fram av projektledarna. Lärdomar från projektet som pedagogerna lyfter:

- Ökad medvetenhet kring vardagsspråkets betydelse med mer synonymer, beskrivande ord, använder ord i många olika sammanhang, undviker ”inte” meningar och mer fokus på hur.
- Mer talutrymme till barnen och pedagogerna väntar och lyssnar in. De tysta barnen uppmärksammas i större utsträckning och tar mer talutrymme själv.
- Daglig högläsning som är schemalagd på tid då barnen är som piggast. Läsningen sker i mindre grupper utifrån språklig förmåga och behov och får inte störas. Medvetenhet om vad och hur vi läser. Boksamtalets betydelse för barnens egna tankar och reflektioner, ordsamlande och för att lära nya ord. Barnen har en ökad delaktighet och engagemang i högläsningen. Läsmiljön är viktig.
- Bättre stödstrukturer i verksamheten i form av bildstöd och TAKK samt lektavlor för aktivitetsval.
- Schemalagt arbete i små grupper för barn som behöver mer och anpassat stöd för sin språkutveckling.
- Förskolebibliotek och kapprumsbibliotek med en mångfald av böcker.
- Arbetar med samma bok över tid.
- Närvarande pedagoger i barnens aktiviteter som sätter ord på det som sker och agerar språklig förebild och tolk vid behov.
- Ett utökat ordförråd hos barnen utmanar också pedagogerna att använda ett mer nyanserat språk.
- Tydlighet i miljö och material som visar vad miljön erbjuder.
- Samtalar kring texterna som vi sjunger.
- Lyhörda pedagoger som lyssnar in barnen och uppmärksammar hur sagor, berättelser och nya ord används i leken.
- Ökad medvetenhet hos vårdnadshavarna som uppmärksammar sina barns språkutveckling och som har en dialog med pedagogerna. De lyssnar mer på barnen och ställer frågor till personalen. Många har börjat gå till biblioteken för att låna böcker och flera har uttryckt att deras barns språk utvecklats mer.

- Vårdnadshavarna till barn med språklig sårbarhet läser i större utsträckning för sina barn.
- Pedagogerna arbetar med att ge barnen möjlighet till andra uttryckssätt i form av t.ex. musik och rytmik. Ser att detta stärker barnen och att många barn vågar ta ut svängarna mer i både liten och stor grupp.
- PENpal på schemat som modersmålsstöd. Språken uppdateras med hjälp av vårdnadshavarna.
- Rensat i läsplattan och använder pedagogiska appar för språkutveckling och appar på olika språk. Barnen arbetar med apparna själva och tillsammans med kamrater.

Framgångsfaktorerna i projektet är flera. Språk och språkutveckling är en angelägen fråga för alla som arbetar i ett område som Rosengård och måste ständigt vara i fokus. Eftersom pedagogerna såg projektet som ett viktigt utvecklingsområde var motivationen hög. I projektplanen fanns en väl genomtänkt grund där allas delaktighet var viktig. Det är annars inte ovanligt att utbildningsinsatser riktas till ett fåtal pedagoger som sedan ska ansvara för att inspirera sina kollegor. I vårt projekt blev framgångsfaktorn just allas delaktighet och att projektet varade över tid. Teori och praktik har hela tiden varvats och varit varierat med föreläsningar, litteraturseminarier, praktiskt arbete och har hela tiden kopplats till den dagliga verksamheten. Det kollegiala lärandet där olika professioner bidragit med sin kompetens och erfarenhet har också bidragit till att projektet blivit framgångsrikt.

4.1 Barnens tankar och åsikter i projektet

Pedagogerna har kontinuerligt dokumenterat och reflekterat kring språkprojektet och kopplat till förskolans övriga utvecklingsmål och målen i läroplanen (Lpfö 98/2010). I dokumentationerna och reflektionen har barnens intressen, göranden i vardagen och läroprocesser tydliggjorts och utgjort grunden för fortsatt planering. När biblioteket byggdes upp blev barnen delaktiga med önskemål om vad som skulle finnas där. I högläsningen har frågor och intressen väckts som pedagogerna lyssnat in och byggt vidare på i verksamheten.

Pedagogerna berättar: ”Vi ser hur barnen fortsätter att bearbeta berättelser och ord i leken. De smakar på ord och testar dem i olika sammanhang. Ett exempel är när vi läste en bok om spöken. Vi trodde de skulle fastna för det ordet men istället blev det människa som återkom i leken. Ett annat exempel är när vi läste ”Vina, Vina”. Hon spanar efter vargspår. Det plockade barnen upp och gick ut och spanade efter spår på gården efteråt. Både ordet *spana* och att tolka olika spår blev intressant.”

”Ett barn tröstade vid ett tillfälle ett annat barn som var ledset genom att teckna ”göra glad.”

”Barnens intresse för böcker och högläsning har ökat. Men nu finns det ju också ett större utbud och tillgängligheten är bättre för barnen.”

5. Lärdomar och rekommendationer

Många av de lärdomar som pedagogerna gjort i projektet har kunnat omsättas direkt i den dagliga verksamheten. Förskolans tre avdelningar har kommit olika långt i processen men det finns en ökad likvärdighet i förskolans arbete med barns språk och kommunikationsutveckling och alla har bättre förutsättningar att uppmärksamma barn med språklig sårbarhet och bättre stödstrukturer för att möta barns olika behov.

Alla pedagogers delaktighet har varit viktig för det positiva resultat projektet visat. Delaktighet ger engagemang. Lyhördhet för var pedagogerna befunnit sig i processen och vår möjlighet att ändra i planen när det varit nödvänigt har också varit bra. Detta har ju underlättats av att projektet genomförts på en mindre enhet. Att arbeta i projekt med ett ämne som för alla känns angeläget, viktigt och meningsfullt tror vi ökar förutsättningarna för ett framgångsrikt resultat. Vi vill också belysa vikten av att målen för projektet utgjorde en del i ett större sammanhang. Projekt mål och förskolans övriga mål har löpt som en röd tråd i verksamheten.

Vi rekommenderar därför andra som vill arbeta i liknande projekt att:

- Gör alla delaktiga i projektet.
- Ha en väl genomtänkt plan men var lyhörda för att kunna göra ändringar i planen om det behövs.
- Koppla projektet till verksamhetens övriga arbete så det finns en kontinuitet och en röd tråd i arbetet.
- Kontinuerlig uppföljning är viktigt.
- Använd gärna olika professioner i projektet som tillför olika perspektiv.

6. Övrigt

Projektet ”Vi lyfter språket har uppmärksammats på Komin, Malmö Stads intranät. Där skrev Åse Erlingsson ett inlägg ”Föräldrasamverkan lyfter barnens språk”.

Tidningen Vårt Malmö skrev i mars 2017 en artikel om språkprojektet på Rosens förskola.

I mars 2017 hade förskolan besök av tolv förskolechefer från Stavangers kommun i Norge. Anledningen till besöket var att se hur förskolorna i Malmö arbetar med språkutveckling i mångkulturella områden.

För att nå långsiktig effekt kommer förskolan arbeta vidare med projektet och föra fortlöpande diskussioner kring arbetet med barns språkutveckling. Det är viktigt att hålla det påbörjade arbetet levande och inspirera och engagera varandra för att hela tiden utvecklas.

Samarbete med områdets bibliotek har påbörjats.

Ljudmiljö och buller är fortsatta utvecklingsområden då vi vet att en god ljudmiljö påverkar barns förmåga att uppfatta tal och språk.

Pedagogerna fortsätter utveckla sina kunskaper i TAKK då tid för detta har avsatts på utvecklingsdag.

Förskolan har börjat jobba med QR koder.

Tillgänglighet i miljöerna är fortsatt under utveckling och pedagogerna har fått hjälp från områdets utvecklingsteam för att göra miljön i den gemensamma ateljén tillgänglig.

Nyanställd personal introduceras i förskolans arbete med språk och uppmuntras att läsa boken som legat till grund för projektet.

Förskolan fortsätter arbeta med barns 100 språk för att ge alla barn möjlighet till olika uttryckssätt. Hela förskolan deltog i en dansföreställning som pedagogerna kan fortsätta utveckla tillsammans med barnen.

Förskolan deltar i projektet "Läsmagi" som är ett förvaltningsövergripande projekt i Malmö stad.

Som en följd av att projektet på Rosens förskola nådde gott resultat har vi nu påbörjat språkprojekt på andra förskolor i området.

(Bilder borttagna med anledning av GDPR)